

ВІДГУК
офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
МАТВИЄНКО ОЛЕНИ ВАЛЕРІЇВНИ
на дисертацію
ГОРШКОВОЇ ГАЛИНИ ВОЛОДИМИРІВНИ
з теми «ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ-
ЛОГОПЕДІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ АДАПТОВАНИХ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ
В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ»,

*подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 «Професійна освіта» (за спеціалізаціями) галузі знань
01 «Освіта / педагогіка»*

Ступінь актуальності обраної теми дослідження.

XXI століття характеризується поглибленням та прискоренням загально-освітніх соціально-економічних, соціокультурних, соціально-економічних, політичних процесів, які визначають розвиток людства на сучасному етапі його життєдіяльності. У цих умовах, як наголошено у концепції Нової української школи, найбільш відповідальною та вагомою є роль освіти як соціального інституту, через який відбувається становлення та розвиток кожної особистості. Пріоритетом в освіті постає освітній напрям спрямований на формування гармонійної особистості в умовах полікультурного та інклюзивного освітнього середовища з урахуванням різноманіття сучасного світу.

В Україні на державному рівні багато уваги приділяється освіті осіб з особливими освітніми потребами. Законом «Про освіту» забезпечено освіту особам з особливими освітніми потребами, впроваджується гуманний підхід до навчання, виховання та розвитку дітей з особливими потребами. Наказом МОН України затверджений Типовий перелік спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах закладів загальної середньої освіти. У Законі «Про вищу освіту» висвітлюється професійна підготовка вчителів-логопедів, що вимагає суттєвої зміни змісту, форм і методів, переходу від суто знаннєвої до компетентнісної парадигми майбутніх вчителів-логопедів.

Професія вчителя-логопеда унікальна тим, що під час корекційної роботи педагогічними методами та прийомами долаються медичні за походженням проблеми. Результативність роботи вчителя-логопеда залежить від його професіоналізму, методик, прийомів та способів корекції, які застосовуються під час роботи з подолання порушень мовлення.

Тому однією з актуальних проблем сучасної педагогічної освіти є визначення таких організаційно-педагогічних умов, які б забезпечували формування готовності майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності.

Таким чином, вищезазначене підтверджує актуальність теми дисертаційного дослідження Горшкової Г. В. «Формування готовності майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності» для вирішення сучасних професійно-педагогічних

завдань та вказує на доцільність її вивчення на теоретико-експериментальному рівнях.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано у межах планів наукових досліджень комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради у 2017-2018 н.р. «Теоретико-методологічні та практико-зорієнтовані засади розвитку» (кафедра спеціальної освіти); у 2018-2019 н.р. «Теоретико-методологічні та практико-зорієнтовані засади розвитку спеціальної освіти» (кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології); у 2019-2020 н.р. – «Психолого-педагогічний супровід розвитку та самовдосконалення особистості в умовах збагаченого освітньо-реабілітаційного простору» (номер державної реєстрації 0120U100847) (кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології).

Тема дисертації «Формування готовності майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності» затверджена Науково-технічною радою Запорізького національного університету 21 грудня 2017 року, уточнена 05 червня 2019 року.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Аналіз значного масиву періодичних видань, психолого-педагогічної літератури дозволив окреслити теоретичну основу дослідження, визначити логіку його побудови, що знайшло відображення в структурі дисертації та змісті її розділів. Науковий апарат дисертації окреслено чітко. Предмет вдало визначив домінуючий аспект дослідження. Це посприяло доцільній постановці мети і завдань дисертаційної роботи, переконливо показана наукова новизна і практичне значення результатів дослідження.

Достовірність результатів дисертаційного дослідження забезпечується теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій та їх експериментальною перевіркою, застосуванням комплексу теоретичних, емпіричних та статистичних методів наукового дослідження (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація, класифікація, спостереження, експертне оцінювання, педагогічний експеримент, статистичне опрацювання експериментальних даних тощо), системним аналізом досліджуваних педагогічних явищ, інструментальною надійності вибраних критеріїв і показників, а також достатньою апробацією результатів).

Відповідно до мети дисертації було визначено 5 завдань, для реалізації яких автором проведена надзвичайно велика робота щодо здійснення критичного аналізу літературних джерел (279 найменувань, з них 14 – іноземною мовою) з даної проблеми, дала змогу розкрити міждисциплінарні підходи до проблеми формування готовності майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності.

Науковий розгляд теоретико-методологічних засад формування готовності майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності надав можливість дисертантки виконати дефінітивний аналіз базових понять формування готовності майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ; з'ясувати, що готовність майбутніх

вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності є складовою їх професійної компетентності і трактується як результат та інтегроване утворення, що поєднує мотиваційний, когнітивний, особистісний, діяльнісний компоненти і спирається на використання адаптованих фізичних вправ з урахуванням віку дитини, етіології та тяжкості порушення мовлення, надає змогу організувати і проводити корекційно-розвиткову роботу з дітьми, які мають порушення мовлення з метою ефективного їх подолання (або поліпшення); реалізувати набуті у процесі фахової підготовки в закладі вищої освіти знання, вміння, навички, особистісні якості, професійний досвід роботи із зазначеним контингентом осіб.

Також дисертанткою ґрунтовно проаналізовано зарубіжний досвід підготовки майбутніх логопедів і вчителів-логопедів у закладах вищої освіти до застосування адаптованих фізичних вправ, який надав змогу зрозуміти як проходить процес підготовки майбутніх логопедів і вчителів-логопедів у Росії, Казахстані, США, Австралії, Великобританії, Канаді та знайти спільне і відмінне у даному процесі.

У розділі 2 дисертанткою було визначено компоненти, показники, критерії та рівні сформованості готовності майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ. До кожного з компонентів (*мотиваційний, когнітивний, особистісний, діяльнісний*) дібрано критерії (*мотиваційний, когнітивний, особистісний, діяльнісний*) кожен з яких має свої показники, які розподіляються за рівнями (*репродуктивний, реконструктивний, творчий*). Для кожного компонента дібрано діагностичний апарат, який наведено у Додатку Г.

Особливої уваги заслуговує теоретично обґрунтована та розроблена структурно-функціональна модель підготовки майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності, що складається з трьох блоків: теоретико-методологічного, що визначає методологічну основу проектування процесу формування готовності майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності; організаційно-змістового, який містить організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності та синтез форм, методів та засобів їх реалізації; критеріально-аналітичного, що висвітлює основні критерії та рівні сформованості готовності майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності.

Заслуговує на увагу обґрунтування Г.В. Горшковою організаційно-педагогічних умов забезпечення ефективної підготовки майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності, а саме: запровадження комплексу форм, методів, засобів організації навчальної діяльності студентів щодо застосування адаптованих фізичних вправ; розроблення та впровадження навчально-методичних матеріалів, спрямованих на активізацію студентів в освітньому процесі, фундаменталізацію їх знань, прагнення до самостійної навчальної діяльності; створення інформаційно-комунікаційного середовища для забезпечення освітнього процесу та ефективного професійного спілкування майбутніх вчителів-логопедів.

Зазначені організаційно-педагогічні умови реалізовувались через систему спеціально дібраних: *форм організації освітнього процесу* у закладах вищої освіти: навчальних занять (лекцій та практичних занять), самостійної роботи, контрольних заходів (поточного, рубіжного (після вивчення змістового модуля) та підсумкового контролю); *методів навчання*: інтерактивних, традиційних, контролю і самоконтролю у навчанні; *засобів навчання*: друковані джерела інформації; *електронні засоби навчання*: електронні бібліотеки, електронні таблиці; презентації; тестові завдання тощо; *технічні*: відео- та комп'ютерна техніка, екрани для проєкції, глобальна мережа Internet; *мультимедійних технологій*: презентації лекцій за допомогою програми PowerPoint, відео, де виконують адаптовані фізичні вправи тощо); *інформаційних технологій* (платформа Moodle закладу вищої освіти, програма Zoom, хмарний сервіс Google, веб-сайти, логопедичні портали, , сервіс LearningApps тощо, месенджери Viber, WhatsApp, Telegram, відео-матеріали навчального призначення з мережі Інтернет, YouTube тощо).

Схвальної оцінки заслуговує навчально-методичне забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності. Зокрема, навчально-методичний посібник «Логопедичні техніки : корекція психомоторного розвитку дітей із загальним недорозвитком мовлення».

У процесі дослідно-експериментальної роботи, автором було здійснено експериментальну перевірку ефективності і доцільності упровадження структурно-функціональної моделі та організаційно-педагогічних умов професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності.

Варто зазначити, що у процесі дослідно-експериментальної роботи дисертантка розробила авторську методики для визначення рівня сформованості когнітивного та діяльнісного компонентів готовності майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності, який визначався відповідно за когнітивним і діяльнісним критеріями майбутніх вчителів-логопедів .

Заслуговує на увагу ґрунтовність проведеного дослідження, кількісну та якісну обробку показників, аналіз і перевірку отриманих результатів експериментального дослідження щодо їх статистичної значущості.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес Комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, Комунального закладу вищої освіти «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Національного університету «Запорізька політехніка», Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, про що свідчать відповідні довідки.

Рівень наукової новизни результатів дисертаційного дослідження. Наукова новизна та теоретична значущість дослідження Г.В Горшкової полягає у тому, що: *вперше розроблено і апробовано*: організаційно-педагогічні умови що забезпечать ефективність формування готовності майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності;

структурно-функціональну модель, компоненти, показники критерії, рівні, форми, методи і засоби формування готовності майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності; авторську розробку комплексу навчально-методичного забезпечення варіативної навчальної дисципліни «*Основи логопедичних технік*», що базується на авторській методиці застосування адаптованих фізичних вправ, яка містить розроблені і експериментально апробовані 24 кейси для діагностики майбутніми вчителями-логопедами психомоторного розвитку дітей з тяжкими порушеннями мовлення та 54 кейси адаптованих фізичних вправ для занять з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення в процесі професійної діяльності майбутніх вчителів-логопедів; навчально-методичний посібник «*Логопедичні техніки: корекція психомоторного розвитку дітей із загальним недорозвитком мовлення*»; *уточнено* науковий тезаурус формування готовності майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності; *набули подальшого розвитку*: теоретичні та методичні положення щодо організації процесу професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів до професійної діяльності в умовах ускладнення природи порушень мовлення, малорухливого способу життя дітей, зростання кількості дітей з особливими потребами; зміст програм професійно-орієнтованих дисциплін.

Оцінюючи **практичне значення результатів дисертаційного дослідження**, необхідно наголосити на тому, що дисертанткою розроблено, апробовано та впроваджено в систему професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності складові: структурно-функціональна модель формування готовності майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності; авторська розробка комплексу навчально-методичного забезпечення варіативної навчальної дисципліни «*Основи логопедичних технік*», що базується на авторській методиці застосування адаптованих фізичних вправ (робоча програма, матеріали до лекційних і 7 практичних занять, самостійної роботи); удосконалено зміст робочих програм навчальних дисциплін: Логопедія» (4курс) – до робочої програми включено змістовий модуль «*Застосування адаптованих фізичних вправ під час корекції психомоторного розвитку дітей із алалією, із загальним недорозвитком мовлення*»; «*Організація логопедичної роботи в закладах освіти*» – додано інформаційну лекцію «*Застосування адаптованих фізичних вправ в роботі з дітьми з порушеннями мовлення*»; «*Підготовка до школи дітей з порушеннями мовлення*» – додано інформаційну лекцію «*Застосування адаптованих фізичних вправ під час корекції психофізичного розвитку дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення*»; «*Сенсорне виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку*» – включено інформаційну лекційну тему «*Застосування адаптованих та адаптивних фізичних вправ під час корекції психофізичного розвитку дітей, які мають порушення мовлення*»; до робочої програми навчальної дисципліни «*Методика навчання основ здоров'я*» здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта включено змістовий модуль «*Адаптовані фізичні вправи у професійній діяльності вчителя початкових класів*» (у межах впровадження в освітній процес інклюзивної освіти).

Для навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни «Основи логопедичних технік», вдосконалення навчальних дисциплін, що названо, автором розроблено навчально-методичний посібник «Логопедичні техніки: корекція психомоторного розвитку дітей із загальним недорозвитком мовлення», в якому висвітлено методику застосування адаптованих фізичних вправ.

Повнота викладу результатів дослідження в наукових публікаціях, що відповідають темі публікацій. Результати дисертаційного дослідження загалом висвітлено у 20 публікаціях (18 праць опубліковано авторкою одноосібно), з них: 6 – статті у наукових фахових виданнях України, що реферуються міжнародними наукометричними базами; 1 – стаття у зарубіжному періодичному виданні, 2 – у інших наукових виданнях; 9 – тези до конференцій.

Стиль та мова викладених результатів дослідження. Дисертаційна робота характеризується науковим стилем викладення. Текст дисертації видається логічним та чітко структурованим, про що зокрема, свідчить узагальнення основних теоретичних положень у розробленій автором моделі та таблицях.

Дотримання академічної доброчесності, відповідність анотації основним положенням дисертації. Об'єктивно оцінювання як тексту дисертаційної роботи, так і його результатів дає підстави стверджувати, що Г.В. Горшковою було дотримано вимог академічної доброчесності в повному обсязі. Зокрема, анотація до поданої дисертації являє собою коротко та чітко викладену характеристику роботи, відображає мету наукової розвідки, новизну дисертації. Зміст анотації не містить інформації яка була б відсутня у тексті дисертаційної роботи. Дисертантом відповідним чином оформлені посилання на наукову літературу та нормативно-правові акти.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

В цілому позитивно оцінюючи дисертацію Г.В. Горшковою, необхідно висловити деякі міркування/зауваження, які виникли в процесі рецензування роботи і вимагають окремих пояснень.

1. Ми вважаємо, що зміст параграфа 1.1 дещо перевантажений аналізом сутності базових понять досліджень, а саме: «професійна діяльність», «логопедія», «вчитель-логопед», «адаптовані фізичні вправи», «готовність майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності», як уніфікованих характеристик.
2. На наше переконання, теоретичні підрозділи дисертації за змістом і формою мають слід було викласти не в інформаційно-констатувальний спосіб, а шляхом аналізу й узагальнення опрацьованих науково-методичних джерел.
3. При обґрунтуванні структурно-функціональна модель підготовки майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності, автору варто було б детальніше описати форми, методи та засоби, що використовуються у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ, а не обмежуватися лише їх перерахуванням.
4. На наш погляд визначаючи організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів-логопедів до застосування

адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності, автору варто було б більш ґрунтовно розкрити особливості їх реалізації в експериментальній частині дослідження.

5. На нашу думку, доцільно було би представити діагностичний інструментарій констатувального та формувального етапів експерименту у вигляді таблиці, для більш чіткого висвітлення механізму отримання узагальнених результатів вимірювання за кожним критерієм.
6. У висновках недостатньо розкрито подальші перспективи дослідження.

Разом з тим, висловленні зауваження та пропозиції мають дискусійний та рекомендаційний характер і не знижують теоретичної та практичної цінності проведеного дисертаційного дослідження, яке є цілісним, має наукову новизну і практичне значення. Висновки дисертації сформульовано відповідно до завдань дослідження та отриманих результатів, які в повній мірі відображають основний зміст роботи.

Висновок та рекомендація щодо присудження ступеня доктора філософії з відповідної галузі. На основі вищезазначеного стверджуємо, що дисертаційна робота *Горшкової Галини Володимирівни «Формування готовності майбутніх вчителів-логопедів до застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності»* є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що містить наукові результати з актуальної проблеми, які мають наукову новизну, теоретичне і практичне значення, не порушують академічної доброчесності та в повній мірі висвітлені у публікаціях дисертантки. Обсяг, якість та оформлення дисертації відповідають нормативним вимогам «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167, а її авторка, *Горшкова Галина Володимирівна*, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка» за спеціальністю 015 «Професійна освіта».

**Офіційний опонент,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки і
методики початкового навчання
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова**

Матвієнко
О. В. Матвієнко
ПІО: зав. канцелярією
Ім. М.П. Драгоманова

12/20 20 11 р.